

KERSTTOESPRAAK 2011

Karel Frielink

Van de woorden die hier op Curaçao veel worden gebruikt behoren ‘integriteit’ en ‘respect’ ongetwijfeld tot de toppers. Over integriteit wil ik vandaag niets zeggen. Maar wel over het begrip ‘respect’.

Er zijn veel gevallen waarin van ons respect wordt verlangd: respect voor het leven, respect voor een taal, cultuur of mening, respect voor de medemens, respect voor de rechter, juf of meester, respect voor dieren, respect voor eigendommen van een ander, enzovoort.

Het begrip ‘respect’ heeft diverse betekenissen:

- Aanzien
- Gevoel van bewondering
- Ontzag
- Eerbied
- Waardering

Tegen de achtergrond van deze betekenissen dringt zich de vraag op hoe je zou kunnen aankijken tegen de uitspraak: “*Ik eis respect voor mijn volk, mijn taal en mijn cultuur!*”.

De ‘eis’ doet denken aan de lijfspreuk van de Romeinse Keizer Tiberius Julius Caesar: “*Oderint dum probent*” (men mag mij haten, als ik maar word gerespecteerd).

Respect in deze zin lijkt niet zozeer op vrijwilligheid te zijn gebaseerd, maar min of meer te worden afgedwongen. Dat afdwingen gebeurt dan door dreigementen van iemand die macht heeft, of kracht, waardoor bij de ander angst, of ontzag of gevoelens van minderwaardigheid worden gecreëerd. Wanneer men in dit soort situaties over ‘respect’ wil praten is duidelijk dat niet sprake is van gelijkwaardigheid. Degene die respect eist, is of voelt zich dominant ten opzichte van de ander. Het respect dat in dit soort situaties wordt afgedwongen heeft geen oprecht karakter en wordt ook niet diep emotioneel gedragen.

Dit afgedwongen respect vertoont enige gelijkenissen met het aangeleerde respect. In onze opvoeding hebben wij daar allemaal wat van meegekregen, al is duidelijk dat dit soort respect tijd-, plaats- en cultuurgebonden is. Wie heeft er als kind niet geleerd om respect te hebben voor oudere mensen of voor meneer pastoor? Bij aangeleerd respect wordt als het ware ingeprogrammeerd gedrag vertoond, waardoor je je bijna automatisch inhoudt of beheerst tegenover de oudere medemens of meneer pastoor. Bij de ene mens wordt dit respect wel diep emotioneel gedragen en bij de ander niet.

Het respect dat ons het meeste zal aanspreken is het menselijke respect, dat min of meer spontaan ontstaat. Het wordt veelal geassocieerd met een gevoel van verbondenheid en sympathie. Het menselijke respect komt voort uit het waarnemen van de ander en het besef dat die ander een mens is even wezenlijk als wij zelf zijn, en in onze beleving wellicht zelfs meer of beter.

Er zijn nog andere manieren waarop naar het begrip ‘respect’ kan worden gekeken. Respect kan betrekking hebben op een individu dat door bepaalde eigenschappen of handelingen op

onze eerbied en bewondering kan rekenen. In dat verband hoor je wel eens de uitspraak dat je respect niet kunt eisen, maar moet verdienen. Dat 'verdienen' zou kunnen suggereren dat het om berekenend gedrag gaat, maar dat is bepaald niet noodzakelijk. Negatief geformuleerd gaat het om respect dat niet door pure macht of fysieke kracht wordt afgedwongen, noch voortkomt uit aangeleerd gedrag. Denk bij dit soort respect aan Nelson Mandela, moeder Theresa, Ghandi en Martin Luther King. Zij kregen en krijgen respect om wat zij deden.

Op een meer abstract niveau speelt het begrip respect een rol bij de erkenning en bescherming van de menselijke waardigheid. Die waardigheid mag niet worden aangetast en geniet bescherming. Anders gezegd: de mens als mens verdient respect, ongeacht de onderlinge verschillen. Slavernij en racisme, om maar twee voorbeelden te noemen, zijn in strijd met de menselijke waardigheid. Het respect voor en de eerbiediging van de menselijke waardigheid staan er uiteraard niet aan in de weg dat straffend wordt opgetreden tegen de medemens die wetten of mensenrechten schendt: integendeel zelfs! Het recht op respect kan in dit verband niet los worden gezien van de plicht tot respect. Op dit niveau komen we alle vormen van respect tegen, van afgedwongen respect en aangeleerd respect, tot menselijk respect. En helaas ook het ontbreken van respect.

In de ideale wereld voelt ieder mens zich verbonden met alle medemens en is solidariteit een natuurlijk gegeven. In de imperfecte wereld waarin wij leven zijn sturingsmechanismen nodig om corrigerend op te kunnen treden wanneer het gebrek aan respect leidt tot bijvoorbeeld aantasting van de menselijke waardigheid.

Respect betekent oorspronkelijk 'omzien naar', en geeft aan dat iemand rekening houdt met een ander. Dat is dus iets dat uit jezelf moet komen. Wie respect van anderen wil, doet er verstandig aan om zijn medemens op een positieve manier tegemoet te treden en deze medemens in hun waarde te laten. Hun waardigheid te respecteren. Degene die daartoe niet in staat is, begrijpt waarschijnlijk ook maar weinig van de diepere betekenis van het Kerstfeest: omkijken naar en compassie hebben met de medemens!

Ik wens iedereen een bon Pasku, een veilige jaarwisseling en een heel mooi nieuw jaar.

Curaçao, 20 december 2011